

Bewegingen vloeiend als water

Met Trisha Brown verloor de internationale danswereld een boegbeeld. Anne Teresa De Keersmaeker neemt afscheid van een inspirerend voorbeeld.

Trisha Brown blijft voor mij altijd verbonden aan die ene dag in de lente van 1997. Het was een emotioneel zware periode. Mijn vader was 's nachts gestorven. Ik herinner me de intensiteit om samen te zijn met de familie, het vele waken bij hem, vooral die laatste nacht. Mijn drie zussen en ik hadden vader gewassen en gekleed. Er heerste tussen ons een soort van rituele vrolijkheid. Ik zou daarna overdag thuis zijn. Maar ik kon het niet laten om toch even langs PARTS te gaan. 's Namiddags zouden de studenten het resultaat tonen van een atelier rond de productie *Set and Reset* van Trisha Brown. *It was a shock*. Bij de droefheid in mijn lichaam voegde zich de troostrijke en hoopvolle verwondering van wat zich voor mijn ogen afspeelde.

Bij haar overlijden noemde de New York Times Trisha Brown een boegbeeld van de Amerikaanse postmoderne dans. Weinige choreografen wisten zo goed het cerebrale en het sensuele van de dans te verbinden, en weinigen waren zo invloedrijk, aldus de krant. Ik kan het alleen maar beamen, en proberen te versterken.

Ik zag haar werk voor het eerst in 1981 toen ik aan de New York University studeerde. Ik herinner me niet dat het me fascineerde, misschien omdat vele van de dansers die ik later zo sterk zou bewonderen nog maar recent waren geëngageerd. Dat werd anders toen ik de Trisha Brown Company enkele jaren later opnieuw zag, in België nu, in het Klapstuk dansfestival en deSingel. Toen ik in 1995 met PARTS een nieuwe school voor hedendaagse dans opende, besliste ik dat haar werk een referentiepunt zou zijn in het curriculum, naast dat van Pina Bausch en William Forsythe.

En zo kwam er die bijzondere dag in de lente van 1997, toen mijn privé-leven zo cruciaal verweven geraakte met mijn werk. De dansers waren de eerste generatie die in PARTS studeerde, op dat moment studenten van het tweede jaar. Zij hadden met Lance Gries, ex-danser van de Trisha Brown Company, aan *Set and Reset* uit 1983 gewerkt. Ik had de studenten al anderhalf jaar op de voet gevolgd, maar in deze presentatie zag ik hen allen transformeren, mannen en vrouwen. Het dansmateriaal maakte hen onwaarschijnlijk mooi. Ik werd getroffen door de complexiteit van de schriftuur, én door de helderheid ervan. Hoe Trisha werkte met contrapunt en een zuiver gearticuleerde *flow*. De natuurlijke elegantie van het materiaal was verbluffend. Het dansen was ernstig en vol van plezier tegelijkertijd. De lichamelijkeheid was anders dan alles wat ik ooit gezien had. Bewegen zonder weerstand, luchtig en ongedwongen - helemaal niet vormeloos echter, wel precies en leesbaar. Het was architectuur in beweging.

Elke danser kwam als een individu naar voren, het resultaat van een proces van samen denken en werken, volgens extreem intelligente en precieze regels, gebaseerd op de zwaartekracht en andere fysische wetten. Maar die strengheid stond sensualiteit en speelsheid nooit in de weg. Alles tezamen was het als een waterval van bewegingen die de lichamen en de geesten van de dansers transformeerde. Ik was stil van alles wat toen in mijn leven gebeurde, en het was dezelfde stilte waarmee ik keek naar het meesterschap dat zich voor mij ontvouwde.

Trisha Browns oeuvre is het resultaat van scherp denken en hard werken. Niemand anders

heeft het denken in het dansen op zo'n hoog niveau gebracht. Geen geïsoleerd denken, maar denken vanuit het lichaam in beweging, een voortdurende wisselwerking tussen theorie en praktijk. Meer dan wie ook nam Trisha Brown de danskunst ernstig. Op zeer concrete wijze werd dansen bij haar een vehikel voor kennis, tegelijkertijd een soort *down to earth* spiritualiteit. Net als bij Pina Bausch is haar werk ook zeer vrouwelijk: geduldig, zeer langzaam, soeverein. En, niet te vergeten, zij zelf was een weergaloze danseres. Zoek op YouTube even *Watermotor Trisha Brown*, een solo uit 1978, verfilmd door Babette Mangolte. Het is wat het zegt: bewegingen vloeiend als water, gedanst met de precisie een machine gelijk.

Het is een van de grootste verwezenlijkingen van PARTS dat alle generaties studenten het materiaal van Trisha konden dansen, zeker omdat de leraren steeds kernleden van het gezelschap waren, zoals Lance Gries, Carolyn Lucas en Diane Madden. Voor mezelf tekende zich bij elke presentatie in de school hetzelfde patroon af: een soort identiteitscrisis over mijn werk binnen Rosas bij de confrontatie met Trisha's vocabularium en composities. Soms werd ik ontmoedigd bij het zien van zoveel gratie en schoonheid...

Eén van onze ex-studenten, de jonge Franse choreograaf Noé Soulier, blikte in *Libération* terug op zijn ervaringen met *Set and Reset* in PARTS. Een helder betoog dat volledig recht doet aan Trisha's werk, en waar ik graag uit citeer.

“Voor de jaren 70 begreep men beweging geometrisch: als een lijn in de ruimte, de diagonaal van het podium of de kromming van een cirkel. Dat geldt voor de klassieke dans tot Merce Cunningham. Bij Trisha Brown zie je plots een mechanische benadering van het lichaam, zij zelf sprak ook van een *mechanical drift*. Het is een bijna newtoniaanse visie op het lichaam dat een massa heeft en onderworpen is aan de zwaartekracht. Dat zorgt voor een omwenteling in het denken over beweging en de manier waarop men zijn lichaam inzet. Dingen als terugbotsen, vallen, gewicht, centrifugale kracht, kinetische energie komen centraal te staan.”

“Haar oeuvre ontwikkelde zich over meerdere decennia en heeft niet op één speciaal moment zijn belangrijkste pertinentie. Het is een wereld op zich, en een coherente. In plaats van je af te vragen wie ze allemaal beïnvloed heeft, stel je je beter de vraag wie niet door haar beïnvloed is.” (*Libération*, 22 maart 2017)

Mijn eigen werk draagt vele sporen van Trisha Browns onderzoek. Met haar heengaan verliest de hedendaagse dans haar belangrijkste ankerpunt. En Trisha zelf? Gevraagd naar welk natuurelement haar inspireerde, antwoordde ze ooit: 'regen'. En welk licht: 'de zonsopgang'. En op de vraag wat voor haar de absolute beweging was: 'vliegen'.

Verschenen in De Standaard op zaterdag 25 maart 2017
(http://www.standaard.be/cnt/dmf20170324_02798189)